

framgår att visionen av den samtidiga vreden och nåden fortfarande var levande hos Söderblom vid öppnandet av Nationernas förbunds sjunde förbundsförsamling den 5 september 1926. Lange refererar hans predikan på temat salt och fred i S:t Pierrekyrkan i Genève:

Saltets salta står först och främst för den gudomliga domens ”eld”. Denna dom kan ha en förintande eller en renande makt. I varje fall är makten det heligas makt, som väcker fruktan och som man inte ostraffat drar sig undan. Det skapar allvaret i kravet på fred, ett krav som inte kan tillgodoses utan att man underkastar sig den smärtsamma processen att vända om från individuell eller kollektiv egoism, med dess förödande följder, till ett solidariskt arbete (s. 425).

Det dubbla genväret fruktan och förtröstan till mötet med en helig Gud blir också central för Söderbloms tolkning av Luther.

Ett av Söderbloms grundantaganden är att samma gudomliga verklighet uppenbarar sig i alla religioner. Frågan varför de då fått så olika utformning och uttrycksformer betraktar Söderblom som olöslig, liksom teodicéproblemet.

Men tron på ett möte med en och samma verklighet som religionernas gemensamma ursprung måste ju utmyнна i ett visst förhållningssätt i umgänget religionerna emellan. Söderblom formulerar sitt program i begrepps-paret tävlan och samarbete. Tävlan ska här inte förstås som fientlig konkurrens utan kanske snarare i analogi med sporternas tävlan, som åtminstone i teorin ska vara en väg till förbrödring. Missionsarbete kommer då inte att bli fientligt intrång utan snarare som ett tillskott till en fruktbar mångfald.

Begrepps-paret tävlan och samarbete återkommer i de ekumeniska insatserna. Det är ingen tillfällighet, att Söderbloms stora kraftprov – som han av allt att döma fick betala dyrt för med sin hälsa – blev *Life and Work*-konferensen i Stockholm 1925, vars fokus var kyrkornas gemensamma sociala ansvar. Sannolikt var det just detta fokus som gjorde det möjligt för kristna från olika traditioner att på konferensen mötas och känna gemenskap, en för den tiden unik erfarenhet.

Att Söderblom uppenbarligen betraktar kristendomen som det sannaste uttrycket för religiös erfarenhet, motsägs inte av att han ser den historiskt som en gren från grekisk mysteriereligion, vilken inympats på den judiska traditionens träd.

Ett viktigt avsnitt hos Lange handlar om den fråga som varken Stockholmsmötet 1925 eller den senare utvecklingen kunnat lösa: skillnaden mellan en kalvinistisk och en luthersk syn på Guds rike. Söderblom distanserade sig mot en alltför optimistisk kalvinistisk syn på gudsríkets förverkligande i samhället, som den kunde yttra sig i den tidens *Social Gospel*. Samtidigt hade Söderblom en andra front gentemot pietismens världsfrånvändhet, som inte minst i Tyskland lätt kunde kombineras med en blind lydning mot överheten: ”Ty när innerligheten befinner sig under det heligas påverkan drivs människan till att förverkliga kärleken, också på de politiska beslutens område” (s. 397).

Det tredje begreppet, som Lange räknar till Söderbloms bestående insatser, evangelisk katolicitet, blir begriplig mot bakgrund av det tidigare sagda. Katoliciteten står för en ”helig, allmänlig kyrka” uttryckt i tre differentierade former: den östliga, den romerska och den evangeliska.

Lange har gjort ett imponerande arbete med att frilägga de röda trådarna genom Söderbloms livsverk och göra rättvisa åt hans förmoda att gå förbi omstridda frågor genom att hitta nya utgångspunkter.

Hans Pettersson
TK, komminister, Perstorp

**David Thurfjell (red.). Varför finns religion?
Farsta: Molin & Sorgenfrei förlag. 2016. 276 s.**

Finns religion? Ja, uppenbarligen, annars skulle det inte anses meningsfullt att ställa frågan varför religion finns, vilket religionshistorikern David Thurfjell, som redaktör, gör med boken *Varför finns religion?* I denna antologi skriver Thurfjell själv förordet ”Varför finns religion?”, med en historisk översikt angående uppkomsten av ämnet religionsvetenskap, samt sista kapitlet ”Religion finns inte!”, där

religionsbegreppet problematiseras. Där emellan finns nio kapitel skrivna av forskare som besvarar frågan utifrån olika vetenskaps- och lärdoms traditioners förståelse av begreppet religion. Det står att kapitlen kan läsas oberoende av varandra, vilket stämmer, men det finns en pedagogisk tanke bakom dispositionen och därmed blir de få överlappningar som uppstår konstruktiv repetition i stället för onödiga upprepningar. För att förmedla hur innehållsrik denna antologi är väljer jag att redovisa mångfalden av svar som den ger på frågan varför finns religion?

Ett *evolutionsteoretiskt* svar är att alla människor har en religiös impuls. Den evolutionära utvecklingshistorien om hur, från vad, och varför religion finns – i relation till både biologi/gener och kultur/idéer, samt utifrån metodkriterierna att identifiera funktion och mekanismer genom vetenskaplig empiri – implicerar att religion har evolverat fram.

Ur ett *kognitionsvetenskapligt* perspektiv är religion en bieffekt av hur det mänskliga sinnet fungerar. Fokus är att undersöka hjärnans förmåga att skapa föreställningar, handlingsmönster och social organisation för att söka mening, syfte och skäl för att tillfredsställa människans kausaldrift. Men eftersom dessa bedömningar styrs av intuitioner och emotioner kan de intellektuellt rättfärdigade handlingarna anses vara efterkonstruktioner. Så kallade gudars orsaksverkan och moralkrav kan därför tolkas som en spegling av människans egna komplexa sinnesegenskaper.

Ett *nationalekonomiskt* svar på frågan är att religion är ett socialt fenomen baserat på ett rationellt förhållningssätt till samhället, eftersom religion inte endast handlar om tro utan också om ansträngningar av att leva i gemenskap med andra, vilket i sin tur skapar konkurrens som kräver regler. Religion kan därför anses vara en tjänst eller en produkt på den religiösa marknaden, vilken skapar grupp gemenskap och fungerar som identitetsmarkör.

Ett *sociologiskt* svar är att religion finns på grund av oföränderlighet. Religion fanns i går och därför finns religion i dag, helt enkelt. Det komplexa är dock att fastställa varför religion har uppkommit. Kärnan till religion kan anses ligga i behovet av grupp gemenskapens sociala

samhörighet i motsats till vardagslivets isolation.

Ur ett *maktteoretiskt* perspektiv kan religion förstås som en social och kulturell maktresurs. Religiösa berättelser om gudomliga krafter som styr och påverkar relationer mystifierar verkligheten och är en legitimeringsfunktion för hierarkier som auktoriteter använder för att övertyga ett samhälle om ett kulturellt normsystems rimlighet. Därutöver kan religionen konstatera människans ofullkomlighet och därmed motivera lydnad.

Ett *psykoanalytiskt* svar är att religion utgör ett tolkningsverktyg för att förklara det till synes irrationella mellan den imaginära och verkliga världen. Psykoanalysens funktion i relation till religionen är därmed att kritiskt reflektera kring hur tron påverkar livet.

Ett *copingteoretiskt* svar är att religion fungerar som stresshantering när gränsfrågor kring liv och död uppstår. Religiositet kan betraktas som ångestdämpande och en resurs som är avlastande eftersom den fungerar som riktning och stöd samt skapar fokus, ordning och existentiell mening i vad som annars framstår som kaos.

Ur ett *existensfilosofiskt* perspektiv kan inte frågan besvaras utan att först tydliggöra vad som menas med begreppet religion. Svaret på frågan varför religions finns kommer således att variera beroende på av vem, när, var och varför frågan ställs.

Inte heller ur ett *fundamentalistiskt* perspektiv kan frågan anses ha ett fixerat svar, utan svaret varierar beroende på inom vilken teologisk tanketradition frågan ställs.

Vad denna redovisning av antologins innehåll visar är att den på ett lysande sätt belyser mångfalden av akademiskt argumenterade och konkreta svar på frågan som boken ställer, vilket i sin tur tydliggör att svaren är större än själva frågan. Men får det faktum att frågan inte har ett entydigt svar som följd att religion inte finns? Man får lätt det intrycket med tanke på Thurfsjells avslutande kapitel "Religion finns inte!".

Genom att analysera själva religionsbegreppet utifrån *kritisk religionsteori* argumenterar Thurfsjell att religion i sig inte finns eftersom det är ett begrepp konstruerat utifrån en västerländsk och kristen förståelsehorisont av vad

religion implicerar, och därmed blir det problematiskt att använda begreppet religion som en universell analytisk kategori. Följdfrågan blir då om forskning inom ämnet religionsvetenskap blir meningslös eftersom religionsbegreppet kan framstå som neutralt, deskriptivt och icke-normativt och samtidigt anses pådyvla egenskaper, vilket kan leda till felbeskrivningar utifrån normativa bedömningar. Denna antologi är ett utmärkt exempel på vikten och nödvändigheten av denna problematisering för att religionsvetenskap ska kunna anses meningsfull. Den besvarar frågan *varför* religion finns och samtidigt belyser den att ett jakande svar på frågan *om* religion finns inte är så uppenbar. Jag anser att denna bok är ett utmärkt val som kurslitteratur till grundutbildning inom ämnet religionsvetenskap, i synnerhet eftersom varje kapitel avslutas med förslag på vidare läsning inom respektive perspektiv vilka kan användas för utbildning på högre nivå.

*Tania Norell
Doktorand, Lund*